

73. Gyorsírásos feljegyzés a Kállai Gyula, valamint Nicolae Ceaușescu, Leonte Răutu, Vass Gizella és Iosif Ardeleanu között sorra került titkos megbeszélésről. (Részlet.) Bukarest, 1959. július 16–17.

1959. július 16.

[...]¹

Kállai elvtárs: Akkor, ha megengedik, rátérnék a harmadik kérdés-csoportra, amelyről szólni szeretnék Önöknek. E csoport részben olyan kérdéseket tartalmaz, amelyekről tájékoztatást kérnék önöktől, és másokat, amelyeket, véleményünk szerint, nem elemeztünk még együtt, és amelyekben néhány véleménykülönbség van, amiket eddig nem hidaltunk át. Az ezzel kapcsolatos kérdések nagy többsége a nacionalizmus problémájára vonatkozik. Azt szeretnénk, hogy e kérdésekben közös álláspont létezzék közöttünk, és az önök vezetősége között, mivelhogy a nacionalizmus, amint mindannyian tudják, igen sokat árthat. Mindjárt a konkrét kérdésekre térnék.

Említettem futólag a két kolozsvári egyetem egyesítésének a kérdését. Ki szeretném hangsúlyozni, hogy pártunk Politikai Bizottsága tagjainak az a véleménye, hogy e kérdést az önök belső ügyének tekintik. Elolvastam néhány anyagot, ami rendelkezésemre állott, és miután elmondtam véleményemet a Politikai Bizottságban lévő többi elvtársnak, ők egyetértettek velem; az elvtársak alapvetően úgy gondolják, hogy a két egyetem egyesítése helyes lépés volt. A cél, amelyet a két egyetem egyesítése révén akarnak elérni, helyes. Ha jól tudom, a kolozsvári egyetemek egyesítése nem csorbitja a diákok anyanyelvén való oktatást, minthogy az oktatás két nyelven fog folyni, és az egyesítés tulajdonképpen lehetővé teszi, hogy a különböző nemzetiségű diákok közösen tanuljanak. Nem akarom ismételni, de pártunk vezetősége érti e lépést, mi értjük az önök érveit, és egyetértünk velük.

Hanem az a mód, ahogyan e kérdés megnyilvánult és felvetődött nálunk, mint politikai kérdés, erről szeretnék beszélni önöknek. A két egyetem egyesítésének a híre elég hamar elterjedt Magyarországon, és tekintettel arra, hogy Magyarországon léteznek reakciós nacionalista elemek, a két egyetem egyesítését nem a reális tények alapján kommentálták, hanem e reakciós nacionalisták szájaíze szerint.

Sokat tárgyalták és kommentálták a Szabédi-öngyilkosságot,² különösen az irodalmi körökben. Sok káros nézetű személy, valamint jóhiszemű, de elégtelenül tájékozott emberek azt mondták, hogy az egyesítés csorbitja az itteni nemzeti kisebbségek jogait, ami oda vezetett az utóbbi 3 hónapban, hogy sokat kommentálják e kérdést az értelmiségi, és nemcsak értelmiségi körökben, ahol sok mendemonda keringett e kérdéssel kapcsolatban. Ezt az egyesítést a nemzetközi reakció is felfedezte, a *Szabad Európa Rádió*, amely nagy zenebonát csapott e kérdésben, megkérdezve a magyarokat, hogy mi a véleményük ezzel az egyesítéssel kapcsolatban, azon kívül, hogy a magyarországi légkört különböző mendemondákkal táplálták. Nálunk is vannak, akik ezeket az adásokat hallgatják.

1 A délelőtti megbeszélésen Kállai néhány olyan ellentétet vetett fel, amelyek a két ország közötti kulturális problémákra vonatkoztak (magyarországi könyvek romániai terjesztése, a „39-es dandár” című magyarországi film vetítésének megakadályozása stb.), valamint bejelentette, hogy „információkat szeretnék kapni a két kolozsvári egyetem, a Babeș és a Bolyai egyesítéséről, mivel hogy Magyarországon a reakció saját propaganda-céljaira használta fel ezt az egyesítést.” Ezt követően a tárgyalások délután folytatódtak.

2 Szabédi László, a Bolyai Tudományegyetem professzora 1959. április 19-én lesz öngyilkos a magyar egyetem felszámolása miatt.

Mi nem fejtettük ki a véleményünket ezzel a kérdéssel kapcsolatban, sem a sajtóban, sem más formában, azért, mert nem ismertük az önök pártjának a részletes véleményét. Ez lenne az egyik kérdés, amellyel kapcsolatban egy kissé bővebb tájékoztatást szeretnénk kapni.

A budapesti reakció azt híreszteli, hogy ezt az egyesítést kiterjesztik a középfokú oktatásra is. De én ilyesmit nem láttam azokban az anyagokban, amelyeket olvastam. Politikai Bizottságunk véleménye az, hogy ilyen kérdésekben, mint az egyetemek egyesítése, az önök országában lévő magyar kisebbség kérdéseiben, nagyon jó volna, ha a jövőben tájékoztatást kapnánk, mielőtt egy ilyen lépést bevezetnének, mert az ilyen problémákat a reakció saját szájaíze szerint használhat fel, és fontos, hogy pártunk tájékozva legyen ezekben a kérdésekben.

Mi elmentünk a legvégsőig, a legkényesebb kérdésekben is, és megmondtuk a véleményünket mindarról, amit meg kellett mondanunk a magyar népnek. 1957. augusztus 23. alkalmával Szirmai elvtárs írt egy cikket az önök nemzeti ünnepéről.³ Ha jól tudjuk, a cikket az RMP pozitívan fogadta, és a Scânteia teljes terjedelmében közölte. Ebben a cikkben az is említésre került, hogy nekünk nincs semmiféle területi követelésünk az önök országával szemben. Megfogalmazódott az is, hogy a régi magyarországi pártvezetés kissé félvállról kezelte Romániát, és más kérdések. És 1958. februárjában, amikor a magyarországi párt- és kormányküldöttség itt járt⁴, mi mindenütt, amerre jártunk, kinyilvánítottuk, hogy nincs Romániával szemben semmiféle területi követelésünk, és aki egy ilyen kérdést felvet, az reakciós. Ezt elmondtuk az RMP vezetőségében lévő elvtársak előtt, az értelmiségi körökben, a munkások előtt, stb. Más kérdés az, hogy miként fogadták ezt a nyilatkozatot egyes magyarországi személyek, a reakciósok, akik azt mondták, hogy hazaárulók vagyunk, hogy lemondunk Erdélyről, és megpróbálták különböző mendemondákat terjeszteni. E téren van haladás. A kérdés már nem tevődik fel olyan élesen, mint az ellenforradalom idején. Mi minden ilyen megnyilvánulás ellen küzdünk.

Délelőtt rámutattam arra, hogy rövidesen pártunk elméleti folyóiratában egy pártdokumentumot fogunk közzéadni, amely a nacionalizmusra vonatkozik.⁵ Ebben a dokumentumban a határok kérdésével [is] foglalkozunk, és ott azt mondjuk, amit itt is kijelentettünk, hogy nincs semmiféle területi igényünk, és aki ezt a kérdést felveti, az ellenforradalmi, reakciós tevékenységet folytat. A dokumentumban meg is magyarázzuk, hogy miért, mely okból tartozik Erdély Romániához.

Mindaz, amit itt elmondtam önöknek, nem jelenti, hogy Magyarországon az emberek fejében, még a legjóhiszeműbb személyekében is, nem léteznének a nacionalizmus maradványai. Ezeket az embereket ilyen irányba befolyásolják a nyugati rádióadások meg a belső reakció. Ezért van ez így a kolozsvári egyetemek egyesítésével is. A magyarországi reakciósok mendemondákat terjesztenek, és reakciós tevékenységet folytatnak.

Ezért gondolom szükségesnek, és óhajtjuk, hogy tájékoztassanak bennünket a két egyetem egyesítésével kapcsolatban, mert ilyen problémák vetődnek fel nálunk; bár ez az RNK belső kérdése, magyarországi kihatásai vannak. Azt szeretnénk tehát, hogy ilyen kérdésekben, amelyeknek magyarországi kihatásai is vannak, tájékoztassanak bennünket is. Ez lenne az egyik kérdés.[...]⁶

3 A cikk a Népszabadság 1957. augusztus 22-i számában jelent meg *Román barátaink ünnepe* címmel.

4 A Kádár János-vezette párt- és állami küldöttség 1958. február 20-28-i romániai útjáról van szó.

5 Az 1959. szeptemberi Társadalmi Szemlében közölték az MSZMP téziseit *A burzsoá nacionalizmusról és a szocialista hazafiságról* címmel.

6 A továbbiakban Kállai beszél még a közös könyvkiadással és könyvbehozattal kapcsolatos nézeteltérésekről (pl. egy Petőfi-válogatást az „A székelyekhez” c. vers miatt nem vesznek át a románok) és olyan magyarországi kiadványokról, melyeket valamilyen Erdély-vonatkozásban sérelmeznek a román elvtársak.

1959. július 17.

[...] ⁷

Ceaușescu elvtárs: Igaz, amint ezt Kállai elvtárs aláhúzta, hogy van egy sor kérdés, amelyek igényelték a megbeszélést és a tisztázást. Úgy gondoljuk, hogy a kérdésekről valóban úgy kell beszélnünk, mint a kommunisták, nyíltan, világosan, hogy eljussunk a megértésükig. Ezért ugyanúgy járunk el a mi mondanivalónkkal is. Kállai elvtárs rámutatott tegnap, hogy egy sor kérdésben eltérőek a vélemények, ezeket nem hozták összhangba, és felsorolta ezeket a kérdéseket. Valóban ez a realitás; van egy sor kérdés, amelyeket mi is felvetettünk különböző alkalmakkor, és amelyeket tisztázni kell, hogy biztosíthassuk az eljutást egy közös álláspont-hoz, a marxi-lenini elvek alapján.

A Kállai elvtárs által említett kérdések egyike a nacionalizmus problémája. Való igaz, hogy a nacionalizmus lényegét tekintve ellentmondásban van a kommunisták tevékenységével, és eredetét tekintve reakciós és polgári. Meg kell mondanom, hogy pártunk, az RKP, majd RMP elvi, marxi-lenini alapon állt, és határozott küzdelmet folytatott a nacionalizmus bármilyen formában való, bármely megjelenése ellen. A nemzeti kérdés megoldásában pártunkat mindig a marxi-lenini elvek és tanítás vezérelték

Természetesen reakciós, nacionalista elemek próbálták, próbálják és próbálni fogják a jövőben is, hogy különböző ürügyeket találjanak egy, vagy más kérdés felkavarására. Ezekben a kérdésekben szükséges azonban, és pártunk így jár el, hogy a nacionalizmus minden megnyilatkozását teljesen leleplezzük, és kíméletlenül odaüssünk, bármerről is jöjjön. Valószínűleg az elvtársak előtt is ismert az az álláspont, amelyet pártunk elfoglalt a Pătrășcanu különböző nacionalista megnyilvánulásaival szemben; ha csak az 1944. augusztus 23. utáni korszakot vesszük, esetében, pártunk határozottan és erőteljesen reagált, ugyanúgy, ahogy más hasonló megnyilvánulásokkal szemben is. Pártunkat mindig Lenin útmutatása vezérelte, hogy elsősorban a saját nacionalistáidat üsd, de ugyanakkor légy kérlelhetetlen a más nemzetiségű nacionalistákkal is. Általában a nacionalistáknak sohasem kell engedményeket tennünk, mert néha a nacionalista elemeknek tett engedmények csak megerősítik ezen elemek tevékenységét, csak segítik őket, ahogy egy közmondás mondja: nyújtod az ujjadat, és egész kezedet elveszi, és hogy még képletesebben fejezzem ki magam, jobb odaütni ököllel és végleg megsemmisíteni őket, mint egy ujjat is odanyújtani.

Felmerült itt a két kolozsvári egyetem egyesítésének a kérdése. Ha jól értettem Kállai elvtárs olyasformán tette fel a kérdést, hogy meg szeretné ismerni azokat az együttes elveket, amelyeket pártunk a kolozsvári egyetemek esetében követett.

Kállai elvtárs: Ez világos. Azon célok, amelyeket a párt a két egyetem egyesítésével kapcsolatban követett, az általam olvasottak alapján, lényegüket tekintve, világosak.

Ceaușescu elvtárs: Ki kell hangsúlyoznom, hogy felfogásunk a nemzeti kérdésre vonatkozó marxi-lenini tanításból ered. Tudni kell, hogy az a mód, ahogy a két egyetem mostanáig működött, megteremtette a feltételeit annak, hogy összeütközések történjenek, és alkalmat adott a nacionalista elemeknek, hogy sűrlődásokat keltsenek román, magyar és más nemzetiségű diákok között. A helyzet oda jutott, hogy külön kollégiumok voltak a román, illetve a magyar diákok számára, külön menzák a román, illetve a magyar diákoknak, műkedvelő művészeti csoportok, külön az egyik, illetve a másik számára, IMSZ-szervezetek a magyarok, és IMSZ-szervezetek a románok számára, és természetesen, külön pártszervezetek. Normális, lenini dolog ez? Ha jól tudjuk, Lenin annak idején különös keménységgel lépett fel a párt bármilyen felosztása ellen. Kállai elvtárs ismeri Lenin álláspontját az iskola szerepéről a különböző nemzetiségek közötti testvériség erősítésében, és

⁷ A kölcsönös udvariaskodásokat elhagytuk.

ő nem egyszer bírálta, meglehetősen hevesen azokat, akik úgy vélték, hogy ugyanazon államban, és, ha gyakorlatiasan nézzük, ugyanabban a városban lévő pártszervezeteket és iskolákat szét kell választani. Természetesen, ha az oktatás szét van választva, a diákok elkülönítve élnek, ez nem vezet a közeledéshez és a közös munka testvériesüléséhez az új, szocialista élet építésében, hanem válaszfalakat teremt.

Mindezt csak röviden jeleztem, hogy láthassuk, hogy az ugyanígy történő továbbhaladás nem vezetett volna a román nép és a magyar nemzetiség közötti testvériség megszilárdításához.

Hazánkban, a magyar nemzetiségen kívül létezik a német, a szerb és más nemzetiségek. Az iskolákban és az egyetemeken mindenkét arra készítik fel, hogy dolgozni tudjanak a vállalatokban, üzemekben, hogy mérnökök, orvosok, stb. lehessenek a RNK-ban. Tehát szükséges, hogy már az iskolákban és az egyetemeken megteremtsük a feltételeit annak, hogy a diákok teljes jogúnak érezzék magukat, ne érezzék magukat az iskola elvégzésekor alacsonyabb rendűnek a románoknál. A román, magyar, német fiatalok testvériesülve kell hogy építsék a szocializmust és a kommunizmust. Nekünk, kommunistákként, az a kötelességünk és feladatunk, hogy mindent megtegyünk azért, hogy az RNK összes állampolgára számára egyenlő jogokat biztosítsunk a tanuláshoz, a munkához, hogy mindent megtegyünk a dolgozók testvériségéért, nemzetiségüktől függetlenül. Általában ezekből a megfontolásokból indult ki pártunk, olyan megfontolásokból, amelyek mindig is pártunk felfogásának alapját képezték. A kolozsvári egyetemekre vonatkozó lépések esetében semmi új sincsen.

Ki kell hangsúlyoznom, hogy pártunk szilárdan áll a marxi-lenini tanítás talaján, mely szerint biztosítani kell az együttlakó nemzetiségek számára az anyanyelven való tanulás lehetőségét. Úgy hiszem, hogy e téren nem kell sok adatot adnunk. Ismeretesek a nálunk működő iskolák, az összes nemzetiség előtt álló lehetőségek arra, hogy saját nyelvüket használják az állami, igazságszolgáltatási stb. szervekkel való kapcsolatukban.

Alá kell húznom, hogy egyetértünk Kállai elvtárral abban, hogy a kisebbségek kérdése a mi pártunk és államunk problémája, de mivel az elvtársak meghányták-vetették ezt a kérdést, úgy vélem, hogy részletesebben kell foglalkoznunk vele. Ki kell hangsúlyozni, hogy nálunk a két egyetem egyesítése nem okozott problémát senkinek sem, és úgy tekintették, mint egy logikus szervezési lépést pártunk és kormányunk politikájának keretében. Lehet, hogy egy-két helyen egyes nacionalista elemeket zavart, de mi, amikor lépéseket teszünk, és pártunk politikáját alkalmazzuk, nem azután indulunk, hogy mit mondanak a nacionalisták, vagy a reakciós elemek, hanem a dolgozó nép érdekei után, hogy biztosítsuk a szocializmus építése felé tartó menetet. Tudjuk, hogy ez nincs a nacionalista és reakciós elemek kedvére, de nem is szándékoztunk és szándékozunk a kedvükre cselekedni. Ha megdicsérmének a reakciós és nacionalista elemek, az azt jelentené, hogy rosszul dolgozunk – ahogy Bebel⁸ mondta –, azt jelentené, hogy valahol hibáztunk.

Mind a magyar, mind a román tanárok, valamint az egész kolozsvári diákság örömnnyilvánításokkal fogadta a párt és a kormány határozatát ebben a kérdésben.

Kállai elvtárs azt mondta, hogy olvasta a sajtóban, hogyan folyt februárral kezdődően a munka és hogyan dolgozták fel ezeket az intézkedéseket. Természetesen a sajtó csak az elvi kérdéseket közölte, de nehéz lenne visszaadni azt a lelkesedést és a 9.000 kolozsvári román és magyar diák, és tanár állásfoglalását. Akik hallgatták a magnetofon-felvételt, tapasztalhatták a véget nem érő hurrák során, amelyek pártunk vezetését éllették, azt a szoros kapcsolatot és hatalmas bizalmat, amelyet a román és magyar diákok és tanárok nyilvánítottak ki a párthatározat helyességével kapcsolatban. A párt vezetésének megbízásából részt vettem a

8 August Bebel német szociáldemokrata politikus (1840–1913).

határozat feldolgozásán, a diákok februári gyűlésen,⁹ és láttam, nem csak hallomásból ismerem, ezt a lelkesedést, és azt, ahogy e határozatot a diákok és az összes tanár egyhangúan fogadták.

Azért álltam meg ennél a kérdésnél, mert meglepett amikor azt hallottam, hogy a mezőgazdasági miniszter, Dögei, aki nemrég látogatta meg országunkat,¹⁰ azt mondta hazatérése után, hogy könnyező embereket látott. Persze, nem tudom, hogy kivel találkozott Dögei elvtárs és kinek a szemében látott könnyeket; minden esetre nem láthatott sem a kolozsvári tanárok, sem a diákok szemében, akik örömmel és lelkesedéssel fogadták a párt határozatát. Tájékoztatóm alapján azonban úgy tudom, hogy nem érintkezett sem kolozsvári diákokkal, sem tanárokkal, és annál inkább meglepett ez a kijelentése.

Kállai elvtárs: Dögei az egyetemek egyesítésére utalt?

Ceaușescu elvtárs: Igen.

Kállai elvtárs: Most hallom először.

Răutu elvtárs: Azt mondta, hogy az országunk magyar lakosságánál nyomasztó légkört tapasztalt, amely az 1949-es légkörre emlékeztetett, és sokan szorították meg a kezét könnyekkel a szemükben.

Kállai elvtárs: Ezt most mondta, amikor itt járt?

Răutu elvtárs: Most, amikor látogatáson volt, a mi mezőgazdasági miniszterünk kísérte, Cozma elvtárs, aki Kolozsváron is, és egyebütt is vele volt. Amikor Cozma elvtárs megtudta ezt, azaz azt, amit Dögei elvtárs mondott, kifejezte meglepődését, hiszen végig együtt volt vele. Cozma elvtárs azt mondta, hogy semmit sem észlelt abból, amit Dögei elvtárs állított. [...] ¹¹

Ceaușescu elvtárs: Szinten az egyetemek egyesítésével kapcsolatban. Még áprilisban egyesültek a kollégiumok, a menzák, az IMSZ- és a pártszervezetek. És ez a barátság, az öröm megnyilvánulása volt, mind a magyar, mind a román diákok részéről, ami újra megmutatta nekünk, hogy mennyire helyes volt a párt intézkedése. Persze a reakciós nacionalista elemeknek nem tetszett ez az intézkedés, mert a nemzetiségek, a román nép és a magyar nemzetiség közötti testvériesülés a nacionalistákra mért csapás volt.

Răutu elvtárs: Ezeknek valóban könny volt a szemében.

Kállai elvtárs: Meg szeretném ismételni amit a tegnap mondtam: a kérdésnek ezek az oldalai világosak számunkra. Az újságokban közölt minden beszámolót elolvastunk a két egyetem egyesítéséről. Számomra nagyon világosak azok a célok, amelyeket az egyetemek egyesítésével követtek, tudom, hogy mit jelent az egyesítés anyagi szempontból is, pl. a laboratóriumok, sportklubok, kulturális együttesek egyesítése.

Ceaușescu elvtárs: Ki akarjuk hangsúlyozni és emlékeztetni szeretnénk arra a dologra, – minthogy Kállai elvtárs mondotta –, hogy Magyarországon 3 hónapon át rágódtak ezen a kérdésen. Mi több, Kállai elvtárs azt mondja, hogy általában tisztán látják a kérdéseket, de hogy mindeddig nem mondták el a véleményüket, és nem foglaltak állást azon elemekkel szemben, amelyek ezt a kérdést háborgatják, mivelhogy nem ismerték a mi pártunk véleményét. Aláhúzta azt, hogy a Magyar Népköztársaságban ez a kérdés politikai problémaként vetődött fel. Nem értjük, hogy miféle politikai probléma merülhet fel a Magyar Népköztársaságban egy romániai belügy, egy kizárólag a RNK-ot illető szervezési intézkedés miatt. Persze, értjük hogy a reakciós, nacionalista elemek nyugtalankodhatnak; de ezek az elemek meg kell hogy kapják megérdemelt válaszukat a kommunistáktól. Az az elvtársak problémája, hogy

⁹ Ceaușescu az 1959. február 24–26. közt tartott kolozsvári „egyesülési gyűléseken” volt jelen.

¹⁰ Dögei Imre 1959 május közepén tárgyalt Bukarestben.

¹¹ A fenti kijelentéssel kapcsolatos polemizálás közlésétől eltekintettünk.

miképpen járnak el ezen elemekkel szemben. Mi a nacionalista elemeknek semmiféle engedményt sem teszünk.

A minap voltak nacionalista megnyilvánulások Kolozsváron, a fejedelemségek egyesülésének 100-dik évfordulóján,¹² egyes román nacionalista elemek részéről. Lehet, hogy első látásra ez teljesen jelentéktelen dolognak tűnhet. Annyiból állt, hogy elénekelték az utcán néhány strófát az *Egyesülés Hórájából*, néhány olyan tanár háza előtt, akik ismertek nacionalista nézeteikről. Ha nem látnánk nacionalista jellegüket, lehet, hogy könnyedén átsiklottunk volna e megnyilvánulások felett. Mi azonban nagyon határozott intézkedéseket tettünk, el egészen az egyetemről való eltávolításig. Mindezek a román nacionalisták megnyilvánulásai. Az egyik professzort eltávolították az egyetemről, és egyeseket bíróság elé idézték. Mi azért hoztuk ezeket az intézkedéseket, mert úgy véljük, hogy nem kell eltűnnünk semmiféle nacionalista megnyilvánulást, bármily jelentéktelen is legyen.

Ezért, legalábbis a mi számunkra, érthetetlen az a tény, hogy egy sor nacionalista elem a Magyar NK-ból cselekedni próbál, és ahogy Kállai elvtárs mondja, politikai kérdésnek tekinti azt a problémát, ami kizárólag a mi országunkat illeti, a mi pártunk és kormányunk politikáját. Az igaz, hogy ezzel a kérdéssel a *Szabad Európa* is foglalkozott; de hát nemcsak ezzel az itteni problémával foglalkozik a *Szabad Európa* meg az imperialista rádióállomások. De bennünket a legkevésbé érdekel az, hogy ezek a rádióállomások mivel foglalkoznak. Pártunk szilárd állásponton áll, és semmilyen engedményt nem tesz a nacionalista elemeknek: mi eddig is lesújtottunk és ezután is le fogunk sújtani minden próbálkozásukra, hogy aláássák az együttélő nemzetiségekkel való barátságot.

Az elvtársak az újságokban is olvastak azon elvekről, amelyek alapján az egyesítés végbement. A Babeş-Bolyai egyetem, a közös egyetem keretében biztosítva van a lehetőség és a jog, nem általában, hanem szervezési intézkedések alapján, az anyanyelven való tanulásra. Biztosítva van a karokon a fő tárgyak magyar nyelvű előadása, létezik egy magyar nyelv és irodalom tagozat, a különböző tanszékeken lektorátusok működnek hogy biztosítsak a különböző tantárgyak magyar nyelven való előadását, tehát gyakorlati, szervezési intézkedések révén, pártunk itt is határozottan alkalmazta a lenini tanítást az anyanyelven való oktatás lehetőségének biztosításáról.

Körülbelül ezeken az alapokon jött létre általában a két egyetem egyesítése. De ez nemcsak ezeknél az egyetemeknél van így, hanem a Kolozsvári Agronómiai Intézetben is biztosítva van a különböző diszciplínák magyar nyelven való oktatása.

Mi tájékoztatni kívánjuk az elvtársakat ezekről a kérdésekről, hogy megismerjék és lássák, hogyan dolgozik pártunk ezen a területen. Ha elemezzük azt, ahogy folyt és folyik a munka ezen a téren, meg kell mondanunk, hogy előrelépés történt a román nép és az együttélő nemzetiségek barátságának és testvériségének az erősítése útján, éppen a legteljesebb jogok és lehetőségek erősítésében, minden feltétel mellett. A tájékoztatás szándékával szeretném hozzáfűzni, bár úgy hiszem, hogy az elvtársak tudják, hogy a felsőoktatási rendszerben van egy magyar oktatási nyelvű orvostudományi intézet Marosvásárhelyen, és egy színművészeti intézet.

Tehát ez a probléma a kolozsvári egyetemek egyesítésével, és pártunk ily módon dolgozott ebben a kérdésben. Mi úgy gondoljuk, hogy az a zenebona, amit a nacionalista reakciós elemek e kérdés körül keltének, azt célozza, hogy megmérgezze, vagy más módon ártson a román és magyar dolgozók közötti viszonynak. Ezek az elemek határozott választ kell, hogy kapjanak tőlünk. Természetesen, ahogy Kállai elvtárs mondta, vannak jóhiszemű emberek, akik hagyják

12 1859. február 5-én kiáltották ki Alexandru Ioan Cuzát az egyesült fejedelemségek fejedelmének.

magukat befolyásolni, vagy akiknek még vannak nacionalista csökévényeik. Ezeket a személyeket fel kell világosítani, és mi ezen a téren mindent megteszünk, hogy megértsék a dolgokat, és ne hagyják magukat befolyásolni, de a jóhiszemű embereknek sem nézhetjük el, ha nacionalista megnyilvánulásaik vannak, mondván, hogy nem világosították fel őket. Mert a lényeg az, hogy akár jóhiszeműek, akár rosszhiszeműek, ha vannak ilyen megnyilvánulásaik és kitartanak mellettük, nem a szocializmust, hanem annak ellenségeit szolgálják; a szilárdság hiánya ezen elemekkel szemben nem ébreszti őket a valóságra, hanem ellenkezőleg, felbátorítja őket. És ebben a tekintetben pártunk határozottan cselekszik, és nem tűr el semmiféle békülékenységet.

Kállai elvtárs azt mondta, hogy a budapesti reakció szerint a középiskolákat is egyesíteni fogják. Ezen a téren sincs semmi új és semmi különös pártunknak az oktatással kapcsolatos politikájában. Itt is ugyanazok az elvek vezérelnek, ugyanaz a marxi-lenini tanítás, hogy biztosítsuk az oktatás szocialista tartalmát, hogy internacionalista nevelést adjon, biztosítva a lehetőséget arra, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvén is tanulni lehessen. Nálunk több ezer iskola létezik a különböző nemzetiségek számára. Vannak egyedülálló iskolák, amelyeket az évek során hoztak létre, vannak iskolák román és az illető nemzetiség nyelvén működő tagozatokkal.

Răutu elvtárs: Mi hoztunk 1956-ban egy párt- és kormányhatározatot az elemi és középfokú oktatás javításáról.¹³ Ebben előirányozták egyebek között olyan iskolák létrehozását is, amelyekben különböző nemzetiségű gyerekek tanuljanak, tagozatonként, az illető anyanyelvén; a legutóbbi években körülbelül 500 ilyen iskola jött létre.

Kállai elvtárs: Körülbelül hány óra van a román nyelv tanítására?

Răutu elvtárs: Ez egy igen fájdalmas kérdés. Mostanáig a nemzeti kisebbségek iskoláiban és tagozatain a román nyelvórák száma igen alacsony volt, megközelítőleg egyenlő az idegen nyelvek óraszámával. Például a magyar tannyelvű iskolákban a román nyelvórák száma fele volt a magyar nyelvórákénak, azon túl, hogy minden tárgyat magyar nyelven oktatnak.

Kállai elvtárs: De olyan magyar tannyelvű középiskola nincs, ahol nem oktatják a román nyelvet?

Răutu elvtárs: Nem, ilyen nincs. Nekünk egységes tantervünk van minden ilyen iskola számára. Mindenütt oktatják a román nyelvet. A valóságban azonban előfordult, hogy a tanerők is gyengén felkészültek voltak, és ha a tanórák száma is alacsony volt, akkor egy magyar nyelvű középiskola végzettjei nem tudtak románul beszélni. Nem kell mondanunk, hogy ez mennyire negatív magának a végzettnek a számára.

Kállai elvtárs: Először kisebbségi érzése van, azután kisebbségi helyzetbe esik.

Ceașescu elvtárs: Miután egy gyárba kerül, elkezd nehezen tanulni a román nyelvet. Természetesen, ezek a mi szervezési hiányosságaink. Tettünk néhány szervezési intézkedést, de ezen intézkedések alapjánál az anyanyelvi oktatás biztosításának az elve áll. Vannak iskoláink 2–3 tagozattal, ahol ugyanazon településen románok, németek, magyarok, szerbek és más nemzetiségek élnek. Ott, ahol a lakosság csak magyarokból, vagy csak németekből áll, az iskola ilyen nyelvű. Itt nem állítható fel egy sablon, figyelembe kell venni a lakosság összetételét és azt az elvet, hogy az oktatás azon a nyelven folyjék, amelyet a gyermek a legjobban ért. De ez nem újság, hiszen ilyen iskolák évek óta működnek.

¹³ A Román Munkáspárt Központi Vezetősége és a Minisztertanács 1956. július 13.-i, az „általános oktatást megjavításáról” hozott határozata – többek között – előírja, hogy „az együttélő nemzetiségek iskoláiban az általános oktatás az illető nemzetiség anyanyelvén folyik”, de „a többnemzetiségű vidékeken és helységeken román és kisebbségi tagozatokkal, illetve osztályokkal rendelkező iskolákat *kell* létesíteni.” (A kiemelés tőlünk, V. G.)

Szerintem a reakciót az a tény riasztotta meg és kavarta fel, hogy mi intézkedéseket fogantatosítottunk a megtörtént különböző ellenséges megnyilvánulásokkal szemben. Pártunk, az oktatási és az ifjúsági munka terén az utóbbi években intézkedéseket hozott a kommunista nevelés erősítésére, amelyeket a magyar elvtársak ismernek. Természetesen a párt a leghatározottabban vetette fel a különböző ellenséges megnyilvánulások, a külföldi ideológia elleni harc kérdését. Az utóbbi időben nagyobb hangsúlyt fektettünk a középiskolákra is, ahol egy sor hiányosság létezett, beleértve a tanszemélyzetet is.

Talán olvasták az újságokban, hogy minden rajonban voltak tanácskozásaink az elemi és a középfokú oktatásban dolgozó káderekkel, ahol a leghatározottabban megfogalmazódott a kérdés, hogy miképpen kell a tanítóknak és a tanároknak teljesíteniük a kötelességüket. Nekik a szocialista ideológiát kell tanítaniuk az iskolában, már csak amiatt is, hogy a mi népi demokratikus államunk fizeti őket. Ezen a téren nagyon komoly intézkedéseket hoztunk.

Răutu elvtárs: És jellemző az, hogy a tanügyi káderek túlnyomó többsége nemcsak támogatott, hanem jelzett egy sor hiányosságot, segített meglátnunk jó pár hibát. Ez a párt politikája melletti tüntetés volt. [...] ¹⁴

Răutu elvtárs: Lenne egy kis kiegészítem. Először is a Babeş-Bolyai egyetem struktúrájával kapcsolatban. Egy dolog, amit nem tárgyaltunk részleteiben a sajtóban, de amit a tanügyi káderek nagyon részletesen megvitattak tanácskozásaikon, és javaslataikat általában elfogadta a párt- és államvezetés. Hét kar van, bölcsészkar, jog-, fizika-, kémia-, történelem-, stb. Mindkét egyetemről minden oktatót átvettek, és besoroltak az új struktúrába. Itt, amint erre rámutatott Ceauşescu elvtárs, létezik egy magyar nyelv- és irodalom tagozat és ezenkívül mindegyik karon egy sor profilképző, fő tantárgyat mind románul, mind magyarul leadnak, a diák választása szerint, aki akar románul, akar magyarul hallgathatja ezeket. Azaz az összes karon előadott 300 tantárgy 1\3-át adják le mindkét nyelven, és pedig minden kar legfontosabb tárgyait. Minden társadalomtudományt mindkét nyelven oktatnak. A többi tárgynál, amelyeket románul adnak le, ha van olyan magasan képzett szakember, aki nem ismeri eléggé a román nyelvet, ő magyarul ad le. Ez, nagyvonalakban, az egyetem belső szerkezete.

A második kiegészítés, amit el akartam mondani, azzal a forrongással kapcsolatos, amelyet egyes magyarországi nacionalista elemek keltettek, különösen az értelmiség soraiban. Meg kell mondanom, hogy természetesen nálunk is vannak nacionalista elemek, ez világos, de ezek az intézkedések semmiféle nyugtalanságot, vagy forrongást nem keltettek, és éppen e magyarországi nacionalista elemek forrongása, amelyre Kállai elvtárs utalt, hívta fel az imperialista elemek figyelmét ezekre a kérdésekre. Azt szeretném mondani bizalmasan, hogy mi megállapítottuk, hogy egy imperialista ország bukaresti nagykövete komoly figyelmeztetésben részesült kormánya részéről, amiatt, hogy nem tudott a kolozsvári egyetemek dolgáról és nem értesítette kormányát, és az illető ország kormánya budapesti nagykövetétől szerzett erről tudomást. Ezt azért mondom, hogy világosan lássuk, milyen nagy mértékben közös érdekünk az, hogy meggátoljuk a nacionalista elemek ilyen izgatását. [...] ¹⁵

Ceauşescu elvtárs: [...] ¹⁶ Szeretnék még foglalkozni egy Kállai elvtárs által felvetett kérdéssel.

14 Az ún. tankönyv-botránnyal kapcsolatos román véleményt kihagytuk. Erről lásd Fejér Miklós visszaemlékezését a vele készült interjúban. Közli: a Romániai Magyar Szó, 1999. március 16–17-i számaiban.

15 A kihagyott részben Leonte Răutu, Ceauşescu, a KB tagjai és Vass Gizella, a KB Külügyi Osztályának vezetője kérdőre vonják Kállait: miként volt az lehetséges, hogy a prágai magyar nagykövetség tanácsosa azt mondhatta az ottani román nagykövetnek, hogy a két ország kapcsolata nem jó – legalábbis ezt beszélik a magyar külügyminisztériumban.

16 A kihagyott részben Ceauşescu - burkoltan - azt hánytorgatja fel, hogy Kéleti nagykövet közvetlen kapcsolatokat

Kállai elvtárs beszélt itt a Magyar Szocialista Munkáspártnak a területi kérdésre vonatkozó álláspontjáról. Meg kell mondanunk, hogy a Kádár elvtárs, a Kállai elvtárs, a párt vezetése által különböző alkalmakkor – itt jártukkor és más esetekben is – elfoglalt álláspont, amelynek a révén leszögeztek a területi kérdés tekintetében, hogy az RNK és a Magyar Népköztársaság között nem létezik semmiféle probléma, egy valóban helyes álláspont, és ami azt mutatja, hogy pártjaink között a dolgok világosak. Bármiféle tétovázás és tisztázatlanság az ellenséges elemek malmára hajthatja a vizet és ezért annyival fontosabb és szükségesebb, hogy létezzen egy világos álláspont, mert, – és ezt újra meg kell említenünk – a múltban Rákosinak és másoknak e téren nemcsak, hogy nem volt világos álláspontja, hanem számtalanszor felvetették ezt a kérdést, különböző utakon. Ha ez a kérdés hevesen felmerült az ellenforradalom idején, ez kétségtelenül Rákosi, a régi vezetőség álláspontjának volt a következménye.

Kállai elvtárs: Mivel nem teremtett egy világos álláspontot.

Ceauşescu elvtárs: Persze, hogy reakciós, nacionalista elemek kavarják ezt a kérdést, és amint azt Kállai elvtárs is mondotta, az elvtársakat meg azzal is megvádoltak, hogy árulók.

Răutu elvtárs: Úgyanúgy, ahogy nekünk is azt mondják a mi nacionalistáink, hogy mi is árulók vagyunk, hiszen román területeket adtunk el, stb.

Ceauşescu elvtárs: Mivel látják, hogy e kérdés helyes tisztázása és bármiféle bizonytalanság és homályosság kiküszöbölése révén kiesik a kezükből egy agitációs és az országaink közötti viszonyt rontó eszköz. Nem véletlen, hogy az imperialista rádióállomások alkalmanként előveszik ezt a kérdést, mert nekik ugyancsak megfelelne, ha országaink között nézeteltérések lennének. Ez megkönnyítene a nálunk és önöknél létező belső ellenség ellenünk kifejtett tevékenységet is. Úgy gondoljuk, hogy helyes az a mód, ahogy az elvtársak felvetik a kérdést, hogy aki területi igényeket emel, az reakciós, így kell feltenni a kérdést, a legteljesebb határozottsággal. Természetesen van itt egy probléma, és pedig az a mód, ahogy megmagyarázzuk ezt a kérdést, amely tévedésekhez és félreértésekhez vezethet. Mi úgy gondoljuk, hogy úgy felvetni a kérdést, hogy Erdélynek csak azért kell Romániához tartoznia, mert Románia előbb szakított a fasizmussal és a szovjet hadsereg oldalán harcolt, nem egy világos álláspont, és nem segíti a kérdés tisztázását, hanem fegyvert ad a sovén, ellenséges elemek kezébe. Nem lehet eltekintenünk attól a tényről, hogy Erdély lakosságának a többsége román, és Erdély egyesülése Romániával annakidején, bár egy imperialista háborúnak volt a következménye, a lakosság többségének a vágyát valósította meg. Nem akarok időzni most a trianoni szerződésnél, később fogunk erről beszélni.

Erdélyben jelentős számú magyar, német és más nemzetiségű el. Pártunk mindig szem előtt tartotta és tartja nemzeti politikájában a más nemzetiségű lakosságot. Úgy gondoljuk azonban, hogy a dolgok megmagyarázásakor abból a tényből kell kiindulni, hogy Erdély nem egy esetleges konjunktúra következtében tartozik Romániához, hanem azért, mert a lakosság többsége román és, amiként ez különböző dokumentumokban bemutatást nyert, jogosan került át Romániához.

Természetes az elvtársak az a problémája, hogy milyen magyarázatokat adjanak. De kommunistákként, mi nyíltan akarjuk megmondani a véleményünket, ahogy ez megszokott a kommunisták között. Ily módon felvetni a kérdést, különösen, hogy az elvtársak közölni akarnak egy dokumentumot e tárgyban, hogy több hadtestet adtunk, hogy ilyen volt a konjunktúra – nem segít a kérdés tisztázásában, és a sovén, reakciós elemek lefegyverzésében. A reakciósok azt mondhatják: dehát most már nem tartunk Horthyval, most már mi is

tart romániai magyar értelmiségiekkel (a románok a pártszerveken kívül semmilyen más kapcsolat létesítését nem engedélyezik a diplomatáiknak).

szocialisták vagyunk. Horthy volt a hibás, de ennek már vége. A világosság hiánya módot ad a nacionalista elemeknek, hogy továbbra is mozgásban tartsák ezt a kérdést.

Elképzelhetik, hogyha mi is elkezdénénk felvetni a kérdést és vitát kezdeményeznénk, ellenérvekkel jönnének. Lenne elég. Ez nem használna sem nekünk, sem az elvtársaknak. De ha a dolgok tisztázatlanok lesznek, végül is tisztáznunk kell majd őket, és világosan ki kell majd fejtenünk álláspontunkat, mivel itt, – helyes, amit Kállai elvtárs mondott – minden árnyalatot pontosítani kell, és oda kell jutnunk, hogy álláspontjaink árnyalatokban se különbözzenek egymástól, hogy ne adjunk a nacionalista elemeknek alkalmat az agitációra. Nem akarok most időzni itt, mivel hogy visszatérünk még erre a kérdésre. [...] ¹⁷

Ráutu elvtárs: Még két kérdést szeretnék érinteni. Trianon kérdése, és ezzel kapcsolatban a *Korunk* cikke, amelyre Kállai elvtárs utalt.

Természetesen tökéletesen egyetértünk, ami a trianoni szerződés imperialista békeszerződésként való értékelését illeti. Pártunk álláspontja ezzel a szerződéssel kapcsolatban azonos magával az imperialista háborúval kapcsolatos álláspontjával. Köztudott, hogy a mi pártunk is, mint az összes többi testvérpárt is, az imperialista háborút igazságtalan háborúnak tekintették, és az imperialista szerződéseket igazságtalan szerződéseknek. Bármilyen lett volna az imperialista háború eredménye, az imperialista szerződések csak igazságtalan, imperialista szerződések lehetnek. Az első világháború a versaillesi szerződéssel zárult, ami egy imperialista szerződés volt. A győztes imperialista csoportok rákényszerítették akarataikat a legyőzött imperialista csoportra. A szerződéseknek egy erős szovjetellenes éle is volt. Az egész szerződési rendszer – a st. germaine-i, a sévres-i, a trianoni – mindegyiknek imperialista jellege volt. Ezt mondtuk a múltban is, és következetesen mondjuk ma is.

És úgy hiszem, hogy nagyon fontos, hogy a trianoni szerződéssel kapcsolatos álláspontunkat ne úgy mutassuk be, mint a kérdésnek a többi, előbb említett elemétől elszigetelt dolgot. A trianoni szerződés nem választható el a háború kérdésétől, a versaillesi szerződéstől; különben azt a képzetet kelthetjük, hogy mi csak a trianoni szerződést ítéljük el, és nem az összes imperialista szerződést. Azért mondom ezt, mert egyes problémák, amelyek Magyarországon jelentek meg, némileg elszigetelten tárgyalják Trianont, függetlenül a háború, a háború elleni harc és Versailles kérdésétől. Nagyon helyesnek és nagyon értékesnek tekintjük azt az értékelést, amit Kállai elvtárs fogalmazott meg, mivel ugyanolyan értelemben foglalunk mi is állást a trianoni szerződéssel szemben, nem amiatt, hogy Erdély Romániához került vagy nem, hanem mert az egy imperialista szerződés volt. Mi elvi alapokról ítéltük el az imperialista szerződéseket, beleértve Trianont; a magyar burzsoázia, a horthysták reakciós alapokról harcoltak Trianon ellen. A román burzsoázia szintén reakciós alapokról harcolt Trianon fenntartásáért, és mi sohasem gondoltuk azt, hogy akár az egyikhez, akár a másikhoz közünk lenne.

Az RKP 1931-es V. kongresszusán ¹⁸, amely meghozta a stratégiai és taktikai alapidokumentumainkat, megbírálták egyes akkori erdélyi pártszervezeteket, amelyek beálltak Lord Rothermere kampányának ¹⁹ az uszályába, amit ez a trianoni szerződés revíziójáért folytatott. Mit helyeztünk mi a magyar meg a román, meg az összes többi burzsoáziával szembe? A

17 A kihagyott részben a román fél „*ellentámadásba*” megy át, és számon kéri Kállain, miként adhatták ki többek között a „Horthy Miklós titkos iratai”-t, vagy egy Petőfi-válogatásban a „Két ország ölelkezése”-t. Sélrelmezik Münnich Ferencnek a Vaproszi Iisztórii c. moszkvai történelmi folyóiratban megjelent írását, melyből az derül ki, hogy a Kun Béla-féle tanácsköztársaságot a román hadsereg verte le. És így tovább, és így tovább...

18 A Kommunisták Romániai Pártja V. kongresszusa többek közt kijelentette, hogy Románia soknemzetiségű ország, és Bukarest gyarmatosító politikát folytat az 1919-20-ban megszerzett tartományokban.

19 Lord Rothermer angol sajtómágnás nyíltan támogatta a trianoni békediktátum bizonyos fokú revízióját.

nemzetiségek azon jogáért vívott harcot, hogy rendelkezzenek a saját sorsuk felett, a nemzeti kérdés marxi-lenini megoldásáért, és világosan kijelentettük akkor, hogy a nemzeti kérdés megoldása csak a román nép és az összes többi nemzetiség közös harca révén lehetséges, a burzsoázia megdöntése révén, a forradalom megvalósítása és a szocializmus építésére való átmenet révén. Az a meggyőződés, hogy ettől az elvi állásponttól semmi sem választ el bennünket.

Csak azt a véleményt akarom kifejezni, hogy ez a trianoni szerződés több évtizedes múltra tekint vissza, és évtizedek óta halott, és el van temetve. Sok olyan kérdés van, amelyeket nem tudunk teljesen világosan látni. Nem értjük eléggé, hogy miért tették újra aktuálissá Trianont az utóbbi időben. Feltettük a kérdést, hogy vajon nem a reakció tol bennünket arrafelé, hogy egy olyan elvi alapról vitatkozzunk, amely megfelel neki, és kezdjünk el, 1959-ben, egy hullát az elejéről a hátára forgatni. És meg kell mondanom, hogy a mi nacionalistáinknak sincs ellenére, hogy ilyen kérdéseket vitassanak. Nekik nagyon megfelel, hogy azt mondják, hogy Erdély Trianonnak köszönhetően a Romániáé, hogy köszönetet kell ezért mondanunk Clemencau-nak, Lloyd Georgenak, Brătianunak és Hohenzollern Ferdinándnak. Úgyhogy meg kell őszintén mondanunk, hogy nem okoz semmiféle örömet, amikor mindenféle brosrák érkeznek, ahol Trianon kérdését forgatják előre meg hátra, mert mi egyáltalán nem óhajtunk a nacionalistákkal és a reakciókkal vitatkozni, mert mi nem tárgyalunk velük, mi a meggyőzés módszereit a dolgozók számára tartjuk fenn, és az ő számukra nincsenek meggyőzési módszereink, és meg kevésbé akarunk velük egy olyan platformról vitatkozni, amelyet ők tolnak alá. Ezt annál is inkább, mert a Magyarországon, Trianonnal kapcsolatban megjelent anyagokban a dolgokat nem ugyanazzal a világossággal kezelik, amellyel Kállai elvtárs itt kifejtette, hanem nagyon zavaros módon.

Vissza szeretnék térni arra a párhuzamra, amit mindig megvonnak a trianoni és a párizsi békeszerződések között. Ceaușescu elvtárs már utalt erre. Mi nagyon ingatagnak tartjuk azt az érvelést, hogy a második világháború után a határok kérdésére adott megoldás csak annak az eredménye, hogy Románia részt vett a Hitler-ellenes háborúban. Mi itt is elfogadjuk a párbeszédet a nacionalistákkal; mit mondunk a nacionalistáknak arra a vádjára, hogy „miért adtátok fel Erdélyt?” Ilyen választ kapnak: „Románia már a háború idején létrehozott egy önkéntes-hadosztályt, a románok kiléptek a háborúból és átálltak a szovjet hadsereg oldalára, Magyarország ezt nem tette meg és az akkori uralkodó osztályok voltak a felelősek azért, hogy Erdély Romániáé és nem Magyarországé.” Ez az az érvelés, amelyet láttunk.

Persze hogy mi magunk is a megfelelő módon értékeljük, hogy pártunk felhívására a román hadsereg megfordította a fegyvereket és átállt a Szovjetunió oldalára. De a dolgokat nem lehet erre leegyszerűsíteni. Én azt hiszem, hogy arra kell számítani, hogy a nacionalisták a következőképpen válaszolnak önöknek: „rendben, az uralkodó osztályok nem álltak át a Hitler-ellenes koalíció oldalára, ők viselik a felelősséget, de most már vége az uralkodó osztályoknak, miért büntetnek bennünket, miért nem adják nekünk most Erdélyt?”

Amint látja, erről az állásponttól sokat lehet vitatkozni. Láttam egy ilyen gondolatot egyes anyagokban, és a dolgozó ifjúság téziseiben az *Ifjú Kommunista*ban, hogy „ha tevékenyebben részt vettünk volna, vagy korábban, előnyösebb megoldást nyertünk volna a határok kérdésében”; például ha lett volna egy magyar önkéntes hadosztály is, mi történt volna? Elosztották volna fifty-fifty-alapon? Azt tudjuk, hogy ki próbálta ezt meg. Hol találjuk mi az ebben az anyagban lévő érvelés hibáját? Abban a tényben, hogy nem mondják ki világosan és egyértelműen, hogy Erdélyben a lakosság nagy többsége román. Volt néhány anyaga a magyar elvtársaknak, ahol ezt a kérdést felvetették; de nagyon ritkán mondják ki, és nem alap-érvként.

És azokban az anyagokban, amelyekben a Trianon–Párizs-problémát tárgyalják, ez általában hiányzik.

Van egy olyan tendencia, hogy Erdélyt úgy tárgyalják, mintha egy Szahara lenne, vagy egy papírdarab, ami így is, úgy is szabható. Márpedig ott élő emberek vannak, Erdélyt 6 millió ember lakja, van 1,5 millió magyar,²⁰ akik közül a kompakt lakosság a Magyar Autonóm Tartományban körülbelül 6–700 ezer ember él,²¹ a többi a románokkal kevert településeken, és van 4 millió román és azt hiszem, hogy senki sem képzei, hogy ezek a románok Magyarországhoz szeretnének tartozni.

Itt látom e dokumentum nacionalizmus-ellenes érvelésének a gyengéjét. Nem mondok újságot, mindenki tudja, hogy Erdélyben emberek élnek, az nemcsak terület, kincseknek halmaza, hanem egy lakosság lakóhelye. Úgy véljük, hogy ilyen értelemben kell tisztázni a kérdést. Nem a Tudor Vladimirescu Hadosztály a legfontosabb dolog, és még a román hadsereg részvétele sem – ami különben nagyon fontos volt – hanem az a tény, hogy a második világháború után, amely a Szovjetunió részéről nem volt imperialista háború, ezt a megoldást adták, az Erdély lakosságának többsége törekvéseinek megfelelően.

Láttam egy broszúrát, címe *Párizs – Trianon*, kiadója a *Magyar–Szovjet Baráti Társaság*, és ott megpróbálják bevezetni azt a gondolatot, hogy a Párizsban adott megoldást a Szovjetunió nem óhajtotta, hogy létezett egy erőviszony és a Szovjetunió kénytelen volt ezt elfogadni, hogy nem bírt a szavazatok többségével. Úgy hisszük, hogy ez senkinek sem használ, kiszolgált, gyengébb helyzetbe hoz bennünket a nacionalista elemekkel szemben, akikkel szemben nekünk offenzívában kell lennünk. Persze hogy a nacionalisták zsarolnak bennünket, hogy „árulók vagyunk”, nekünk is azt mondják, hogy „eladtuk Besszarábiát, Bukovinát, a Kvadrilatert”. Meg kell mondanom, hogy már az elejétől, 1944. augusztus 23.-tól fogva, nem engedtünk semmiféle vitát ebben a kérdésben, de az egyetlen érv az ilyen érvekkel próbálkozók ellen az ököl volt. Ezt a nyelvet használjuk a nacionalisták ellen, odacsapunk, és elsősorban a román nacionalistákra mérünk csapást, le is lőjük őket, sajnálat nélkül, ha szükséges. Természetesen nem teremtünk előjogokat a többi nacionalista, magyarok, zsidók, németek számára sem.

Ennyit Erdély kérdéséről. [...] ²²

Kállai elvtárs: Úgy hiszem, hogy ami a nézeteinket illeti, nincs semmiféle probléma. Ami egyes kérdések értékelését illeti, vannak eltérő vélemények. E két nap megbeszélései során az a vélemény alakult ki bennem, hogy még azon kérdések tekintetében is, amelyekkel kapcsolatban létezik, valóságosan vagy látszólag, egy kis véleménykülönbség, ez a kis különbség főleg abból adódik, hogy nem ismerjük eléggé egymás felfogását e kérdésekben. Úgy vélem, hogy ezeket a kérdéseket megoldhatjuk a hasonló baráti megbeszéléseken.

Az elvtársak megpróbálták közölni véleményüket egyes kérdésekről, ideológiai, elméleti szempontból. Ezt tették pl. a két egyetem egyesítésével kapcsolatban, és meg kell mondanom, hogy ami a lenini nemzeti politika értékelését illeti, a jövetelem előtt sem léteztek nézetkülönbségek közöttünk e tárgyban. Ma csak azt mondhatom, amit tegnap is, hogy mindaz, amit az áttanulmányozott dokumentumokból elolvastam, megfelel a lenini nemzeti politiká-

20 Az 1956-os népszámlálás szerint Erdélynek 6,219.000 lakosa volt, ebből 1,558.000 magyar, 4,041.000 román nemzetiségű.

21 A Magyar Autonóm Tartományban az 1956-os népszámlálás idején 731.000 ember élt, ebből 576.000 vallotta magát magyar nemzetiségűnek.

22 A kihagyott részben a román fél Erdély, és más egyéb „problematikus” történelmi kérdések kapcsán burkoltan, de az „éberség hiányával” vádolja meg a magyarországi partnereit. Aztán Ráutu felhánytorogja, hogy a tavakról megjelenhet Magyarországon egy olyan cikk, amely „együtt tárgyalja a magyarországi és romániai tavakat”, és hogy a Kossuth Rádióban Erdéllyel kapcsolatos énekek hangzanak el. Majd Ceaușescu befejezésül kijelenti, hogy ők kertelés nélkül minden problémát felvetettek – „ahogy a kommunisták között kell”.

nak. Így ez a kérdés, odahaza nálunk, nem probléma. Fel szeretném vetni önöknek azt, amit a tegnap is mondtam, és amire az elvtársak határozottan nem tértek vissza, hogy ilyen horderejű kérdésekben, amelyek többszázezer embert érintenek, szeretnénk testvérpárti tájékoztatást kapni, hogy megismerjük az önök álláspontját. Őszintén mondom, hogy az egyetemek egyesítésének a kérdésében jó lett volna egy közvetlen tájékoztatást kapnunk. Bármilyen formában, a szekciótól, vagy jön valaki tőlünk, vagy önöktől. [...] ²³

Ami a két egyetem egyesítését illeti, valamint egyes magyarázatokat, amiket az elvtársak bizonyos dolgokkal kapcsolatban adtak, én elfogadom őket és egyet értek ezekkel a magyarázatokkal. Jelen pillanatban nem látok semmit, amiről vitatkoznunk kellene. [...] ²⁴

Ceaușescu elvtárs: Az igaz, amit Kállai elvtárs mondott, hogy nekünk a múltban sem volt ilyen helyzetünk, sem az utóbbi években. Ebből a szempontból a helyzet teljesen eltérő volt, és ebben ugyancsak egyetértünk.

Úgy vélem, hogy kiderült, hogy a nacionalizmussal szembeni elvi álláspontunkban nincs semmiféle különbség. Olyan veszélyként szemléljük, amellyel szemben határozottsággal kell fellépünk. Persze, hogy a nacionalista megnyilvánulásokat nem lehet egyik napról a másikra felszámolni. Rámutattam egyes kitörésekre amelyeket nemrég tapasztaltunk Kolozsváron, és kétségbe vonhatatlan, hogy nálunk is vannak reakciós nacionalista elemek, és éppen emiatt foglalkoztat bennünket az, hogy ne adjunk ezeknek az elemeknek semmiféle fegyvert a kezükbe, amit felhasználhatnak. Éppen ebben a szellemben vetődtek fel azok a kérdések az irodalommal stb. kapcsolatban. Persze, ez az elvtársak problémája, és ők fogják megszabni és elhatározni a cselekvés módját ebben a kérdésben. [...] ²⁵

Megkérjük az elvtársat, hogy amint találkozni fog a vezetőségben dolgozó elvtársakkal, adja át a Politikai Bizottságnak, a párt vezetőségének, Kádár elvtársnak a mi pártunk vezetősége üdvözlését, Politikai Irodánk, Gheorghiu-Dej elvtárs részéről. Ezzel, úgy vélem, bezárhatjuk ülésünket.

Kállai elvtárs: Meg szeretném köszönni az összes elvtársnak, hogy ennyi időt áldoztak ezekre a megbeszélésekre.

Bukaresti Állami Levéltár, az RKP KB titkárságának anyaga (fond CC al PCR, Cancelaria) 1959/30. sz. iratcsomó, 1959. júl. 16-17. Részleteket közöl a dokumentumból: Varga – Vincze, 1999. 93-141. o.

23 A kihagyott részben Kállai – többek közt – mentegetőzve kijelenti: „a nacionalistákkal szemben kérlelhetetlenek kell hogy legyünk, le kell csapnunk a nacionalistákra, reakciósokra és ellenforradalmárookra”, ám ha a román elvtársak áttekintik az általuk kifogásolt magyarországi gyűjteményes kiadványokat, „az a vélemény alakulhat ki, hogy nálunk nincs elegendő szilárdság az ilyen elemekkel szemben.” Pedig ok is becsülettel küzdenek, de az a helyzet – mondja mentegetőzve –, hogy „az ellenforradalom nálunk mindenhová behatolt, ahova be lehet hatolni.”

24 Kállai a továbbiakban a vitatott közös könyvkiadás kérdésében „retíráll”, és kijelenti: „önök úgy járjanak el, ahogy ez a saját véleményüknek megfelel. Mindenesetre, ha vissza fognak utasítani bizonyos kiadásra felajánlott könyveket, pártunk nem úgy fogja felvetni a kérdést, hogy »akarjuk, vagy nem akarjuk a közös könyvkiadást.«” A Trianon-vitával kapcsolatban kijelenti: „Most ki kell mondanom, hogy ami az elvtársak eszméinek és felfogásának a kifejtését illeti, az számomra érthető, abszolút világos és el lehet fogadni, kezdve azzal, hogy ezt a trianoni szerződést nem kell halottaiból feltámasztani. Errol nem kell vitákat szerveznünk, hogy tetszésére tegyünk a reakciónak.”

25 A kihagyott részben Ceaușescu és Kállai kölcsönösen kijelentik, hogy a két párt vezetésének nézetei „általában egybe esnek”...